

УДК 373.3.015.31:78

ПЕРЕТЯТЬКО Лариса Георгіївна

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка*

ТЕСЛЕНКО Марина Миколаївна

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології
Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка*

ВПЛИВ МУЗИКИ НА РОЗВИТОК МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДИТИНИ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

У статті розглядаються важливі аспекти проблеми морально-естетичного виховання дитини. Обґрунтовується значення розвитку морально-естетичної свідомості у становленні особистості молодшого школяра. Виявлено співвідношення морального та естетичного у процесі формування самосвідомості особистості. Визначено, що музика як форма духовного освоєння дійсності володіє найбільшою силою емоційного впливу на людину і тим самим слугує одним із найважливіших засобів формування моральних та естетичних ідеалів особистості. Означено, що автентична музика допоможе природно і легко сформувати індивідуальний музичний смак дитини та розвинути в неї морально-естетичні почуття

Ключові слова: *духовність, морально-естетичні почуття, молодший школяр, музичне виховання, автентична музика.*

Постановка проблеми. Проблема морально-естетичного виховання особистості за своєю актуальністю завжди була у числі пріоритетних напрямів наукових досліджень філософії, соціології, психології та педагогіки. Майбутнє суспільства багато в чому залежить саме від того, з якими моральними ідеалами увійдуть в життя наші діти сьогодні. Тому, важливим аспектом у становленні особистості як соціальної істоти є моральне виховання, що полягає в залученні дитини до моральних цінностей, виробленні в неї певних моральних якостей, здатності жити згідно принципів, норм і правил моралі

даного суспільства. Моральне виховання, по суті, основа всієї багатогранної системи виховання, стрижень в системі всебічного розвитку особистості.

Зміни, що відбулися за останнє десятиріччя, негативно відбилися на взаємовідносинах між членами родини, помітно збільшився розрив між життєвими цінностями різних поколінь, що привело до зростання напруженості у спілкуванні між дітьми та дорослими. Зростання цинізму, брутальності, жорстокості, агресивності, невміння зрозуміти одне одного, виявити повагу, толерантність, емпатію, милосердя, справедливість, на жаль, дедалі частіше проявляються в поведінці не тільки дорослих, а й підлітків і навіть дітей. Такого явища можна уникнути, якщо вже з першого класу розпочати систематичну цілеспрямовану роботу по формуванню моральної свідомості, заснованої на етичних нормах поведінки.

Молодший шкільний вік є надзвичайно важливим періодом у процесі духовного становлення особистості, оскільки закладається фундамент для сприйняття оточуючої дійсності, свого місця і ролі в ній. Це період кардинальної перебудови всієї системи відносин дитини з довкіллям. Передумови морального розвитку більше не повторяться, і те, що буде упущено тут, надолужити в наступних вікових періодах і мікроперіодах (від класу до класу) виявиться важким чи зовсім неможливим.

Процес морального формування особистості поєднує в собі розвиток моральної свідомості, моральних почуттів і моральної поведінки. Розвиток моральної свідомості розпочинається з накопичення знань моральних норм, усвідомлення їх значення для особистості. Визначальна роль у цьому процесі відводиться батькам та педагогам, їхній готовності та вмінню допомогти дитині оволодівати знаннями в моральній сфері життя особистості й суспільства. Проте переконання і знання тільки тоді можна вважати істинними, якщо вони проникли всередину людини, злились з її почуттями. І щоб почуття перейшли у внутрішній план, перетворились у риси характеру, потрібно їх підтримувати [3]. Музика, будучи формою духовного освоєння дійсності, володіє найбільшою силою емоційного впливу на

людину і тим самим слугує одним із найважливіших засобів формування моральних та естетичних ідеалів особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою зв'язку морального-естетичного виховання та різних видів мистецтв займалися багато видатних учених. Особливий інтерес для нашого дослідження становлять праці психологів (Л. Божович, Л. Виготський, І. Бех, Е. Ільїн, Г. Костюк), філософів (А. Буров, М. Каган, В. Толстих), педагогів (В. Галузинський, О. Матвієнко, І. Мар'єнко, О. Савченко, Ю. Сокольников), які розкрили теоретичні основи формування морально-естетичних почуттів та високогуманної особистості в шкільному віці.

Дедалі активніше розробляється комплекс питань з гуманістичного й морального виховання дітей різного віку засобами мистецтва (Ф. Аль-Мувейль, О. Бездверна-Хомерікі, О. Гавеля, Л. Диненкова, Н. Кутова).

Науковці-філософи (І. Зязюн, О. Канарський, В. Кудін, Л. Левчук, О. Фортова) вказують на зв'язок морального та естетичного як об'єктивну закономірність, що має місце в житті й мистецтві. В роботах В. Шацької, Д. Кабалевського, Н. Ветлугіної, А. Канеман, А. Хрипкової музикальність розглядається як механізм зв'язку моральних та естетичних впливів, а музична культура особистості – як перетин морального та естетичного розвитку, який породжує цілісні морально-естетичні якості.

Про актуальність даної теми свідчить значна кількість дисертаційних досліджень (О. Аліксійчук, Л. Москальова, О. Сапожнік, Т. Потапчук, В. Салко та ін.) де розглядаються особливості морально-естетичного виховання особистості за допомогою музичного мистецтва.

Ідеї щодо морально-естетичного виховання дітей на засадах українського фольклору представлені в роботах О. Воропая, Г. Довженок, П. Ігнатенка, В. Ликова, Т. Мацейків, Н. Миропольської, В. Поплужного, Ю. Руденка, Н. Сивачук, В. Скуратівського, М. Стельмаховича, Є. Сявавко та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових робіт з проблеми морально-естетичного виховання дітей, все ж таки не всі її аспекти отримали розгорнутого та глибокого висвітлення. В цілому можна констатувати, що в наукових роботах, ще не накопичено достатньо матеріалу, необхідного для успішного вирішення проблеми розвитку морально-естетичних почуттів дітей у молодшому шкільному віці, а також досить поверхнево розглянуті психологічні аспекти впливу музики на розвиток емоційної сфери школярів. Враховуючи вищевикладені факти, доцільно говорити про актуальність і важливість на сьогоднішній день розгляду даної теми.

Метою статті є систематизація та аналіз існуючих теоретичних підходів щодо впливу музики на розвиток морально-естетичних почуттів молодшого школяра.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною задачею суспільства в усі часи було виховання нової людини як суб'єкта майбутнього суспільного розвитку.

Життя сучасної людини стрімке й динамічне. Сьогодні багато науковців б'ють на сполох щодо руйнування системи моральних цінностей і зсуву інтересів людини в бік матеріального. У своїх дослідженнях професор психології Р. Трач провів глибокий аналіз кризи духовності суспільного життя та назвав деякі причини цієї кризи. Зокрема, таку як раціоналізація життя, результатом якої стало споживацьке ставлення до навколишнього світу, хижацьке нищення всього живого. Люди за таких умов, на думку автора, перетворюються на масу, позбавлену особистої автономії, самостійності мислення, автентичності почуттів, що виникають із глибини неповторних власних переживань, забезпечуючи формування самостійних життєвих цілей [6].

Ми всі в майбутньому хочемо бачити наших дітей творчими, духовно багатими, культурно освіченими людьми з розвиненим естетичним смаком. Недарма одним із найважливіших завдань школи в умовах національного відродження України є виховання гармонійної, духовно багатой та національно свідомої особистості.

Людина живе в суспільстві, тому не може бути вільною від вимог цього товариства. Ці вимоги, що склалися на протязі довгого часу в процесі спільної праці та спілкування, приймають характер певних нормативних вимог до людини й стосуються в першу чергу морально-етичних якостей людини, її поведінки. В цих вимогах укладені обов'язки кожної людини стосовно суспільства, інших людей, самої себе.

У моральному вихованні особистості важливу роль відіграє естетичний чинник.

Якщо говорити про естетичне виховання, то необхідно відзначити, що розвиток у дітей здатності сприймати прекрасне в навколишній дійсності, у творах мистецтва, в природі, у відносинах до людей, відрізнити дійсно прекрасне від потворного, розвивати смак до прекрасного і здатності самому створювати це прекрасне – це і є естетичне виховання.

Естетичне ж почуття це більш складний вид усвідомлення прекрасного в житті. Воно характеризується здатністю людини відчувати насолоду від зустрічі з прекрасним (чи обурення під час зустрічі з потворним) та умінням давати оцінку цим явищам. Звідси особлива близькість морального і естетичного. Прекрасними не можуть бути аморальні вчинки.

Метою морально-естетичного виховання є формування духовно багатой людини, яка глибоко розуміє твори мистецтва, має високо розвинуті естетичні смаки, відчуває красу навколишнього світу і прагне до творчого перетворення дійсності за законами прекрасного. Отже, морально-естетичне ставлення до світу передбачає насамперед збудження позитивних почуттів у дитини, які поступово трансформуються у властивості особистості.

На органічний взаємозв'язок естетичних та моральних почуттів вказує В. Кудін. Науковець наголошує на тому, що в морально-естетичних почуттях акумулюються відповідні оцінки добра і зла, порядності та нечесності, моральності та аморальності. Крізь їхню призму відбувається сприймання суспільних цінностей, формується ставлення людини до певних

чинників життя. Людська почуттєва діяльність виявляє себе у формах небайдужості, співпереживання, співчуття [4].

Значний інтерес для нашого дослідження представляють праці М. Монтеня. Аналізуючи індивідуальні та суб'єктивні фактори формування особистості, науковець говорить, що єдність морально-естетичних почуттів найбільш виразно локалізується в категорії «гармонія». Подібні морально-естетичні сентенції розвиває і Д. Юм, згідно з переконаннями якого, моральне і естетичне – не окремі якості речей, а властивість духа суб'єкта, його відчуття приємного при спогляданні краси та морального почуття добра [5].

Особливим періодом у житті людини є молодший шкільний вік, адже саме в цей час відбувається інтенсивне формування основних якостей та властивостей особистості.

У працях Н. Ветлугіної, М. Басова, Л. Виготського, Н. Лейтеса та інших доведено, що риси духовного світу дитини формуються в молодшому шкільному віці. Саме в цей період життя дитина засвоює основи систематичних знань, формується її характер, воля, світогляд, ідеали, моральні погляди та переконання.

Так Л. Виготський вказував, що вже 6-7 літні малюки досить добре усвідомлюють свої переживання, а надто ті, що зумовлені оцінкою дорослого. Саме такі переживання нерідко провокують зміни в поведінці дітей. Тому якщо морально-естетичні почуття не виховані в дитинстві – їх ніколи не виховаєш, тому що суто людське стверджується в душі одночасно з пізнанням перших і найважливіших істин, одночасно з переживанням і відчуттям найтонших відтінків рідного слова [6].

Молодші школярі відчують тонко і гостро обман, виявлення великого глибокого і доброзичливого почуття, піднесення або радості чи страждання. Свої емоційні переживання дитина, як правило, передає вербально (я радію, я сумую тощо). Вона немовби відсторонює від себе власні емоції, почуття, психічні стани, аби спрямувати на них думку, побачити себе збоку.

На думку психологів (Л. Божович, Л. Виготський, В. Вілюнас, О. Леонт'єв, В. Петрушин, В. Ражніков, С. Рубінштейн) і педагогів (О. Апраксина, А. Макаренко, В. Сухомлинський), серед інших видів мистецтва музика – єдиний вид мистецтва, який не тільки «творить» емоцію, а й звертається до неї як до матеріалу. Тому, ми розглядаємо музичне мистецтво як могутній чинник формування особистісного потенціалу школяра, розвитку його моральної свідомості та емоційно-почуттєвої сфери.

У педагогічній науці на основі досліджень Н. Ветлугіної, С. Русової, А. Симонович, М. Свентицької, С. Флеріної та інших вчених у 1960–70-ті рр. проводились ґрунтовні дослідження проблеми морально-естетичного виховання дітей засобами музичного мистецтва, відбувалися пошуки шляхів розвитку творчих здібностей дітей.

Н. Ветлугіна наголошувала, що формування естетичного ставлення до музики є конче важливо для розвитку особистості дитини: «Якщо в дитини розвинуте зацікавлене й захоплене ставлення, якщо вона захоплюється прекрасним, добрим, відображеним у музиці, то таким чином вирішується головне завдання морально-естетичного виховання й успішно формуються різні музичні навички» [2]. Вона обґрунтувала етапи розвитку естетичного відношення дітей до музики, основний із яких – розвиток здібності емоційного співчуття музиці. Тільки на фоні переживань музики в дитини зароджується любов, інтерес, потреба в ній, – зазначала Н. Ветлугіна.

В. Шацька також вбачала в музиці найважливіший засіб формування особистості, її морально-естетичних якостей, соціальних ідеалів, гуманізму, любові до Вітчизни. Вона наголошувала, що вихованців та учнів необхідно включати в усі види музично-естетичної діяльності: сприйняття музики, співу, гри на музичних інструментах тощо. У праці «Музично-естетичне виховання дітей та юнацтва» В. Шацька зазначала, що повноцінне сприйняття дітьми музики можливе лише за умови систематичного педагогічного керівництва, яке, зокрема, вміщує

такі поняття: вміння пробудити інтерес до музики, захопити емоційно, організувати увагу дітей, вміння говорити про музику.

Значним внеском у розвиток теорії музичного виховання стала система, розроблена Д. Кабалевським, яку сучасні дослідники вважають «вінцем музичної педагогіки ХХ ст.», оскільки вона ввібрала ідеї попередників і ґрунтується на міцному методологічному фундаменті сучасних наук: музикознавства, педагогіки, психології, соціології тощо.

Науковець підкреслював, що значення музики в школі далеко виходить за межі мистецтва. Д. Кабалевський вважав, що основу музичного виховання складає активне сприйняття музики, завдяки якому активізується внутрішній духовний світ учнів, їхні почуття й думки [7].

Корисні розробки в справі розвитку концепції музичного виховання особистості здійснені психологами Л. Виготським, В. Петрушиним, Б. Тепловим, П. Якобсоном. Вони також підкреслювали, що основи морально-естетичного виховання закладаються в період дитинства, а музика є засобом розвитку естетичних і моральних якостей особистості. Тому музична діяльність у навчально-виховних закладах має бути спрямована здебільшого на накопичення музичних вражень. Важливо при цьому, вважали вони, створювати відповідні умови для сприйняття дитиною художньо цінних зразків музичного надбання.

Вивчення впливу музики на емоційну сферу людини, дозволило Б. Теплову підтвердити думку про те, що музика є комплексним подразником, що викликає цілісну реакцію всього організму. Це положення стало основоположним у дослідженнях В. М'ясищева і А. Готсдінера, які з часом довели, що наслідком реакції на музику, є емоційне переживання, залежне від форми і стилю твору.

Видатний російський психолог В. Бехтерев вважав, що розвиток особистості безмірно залежить від планування музичного виховання, адже правильно організоване музичне

виховання з раннього дитинства дозволяє дітям розвивати почуття, збагачувати інтелект [1].

Через те, що музика охоплює такі сфери психіки людини як сенсорика, моторика, емоції тощо, її вплив на психічний розвиток людини в цілому дуже суттєвий. Тому, залучення молодших школярів до музичних творів – це один із засобів розвитку мотиваційно-естетичних почуттів дитини як важливої умови для її гармонійного розвитку.

Уже в давні часи було відмічено, що музика, і насамперед її основні компоненти – мелодія і ритм, лад і темп змінюють настрій людини, перебудовують її внутрішній стан. Могутність музичного ритму так велика, що дало свого часу М.А. Римському-Корсакову патетично вигукнути: «І все-таки, головне в музиці – ритм і лише він один!» [7, с. 277]. Через універсальну природу ритму в музичних творах він, як правило, сприймається легше, ніж мелодія і гармонія. Більшість музичних ритмів ґрунтуються на природному фундаменті ритмів людського організму. Це перш за все ритми дихання, серцевих скорочень, ходьби і бігу. Певний зв'язок з музичною ритмічною пульсацією можна встановити з біотоками мозку.

Якщо співвіднести біоритми мозку з ритмічною пульсацією в музиці, можна побачити, що чергування звуків із швидкістю три коливання за секунду буде схоже з дельта-ритмом. Цей ритм можна почути в «Місячній сонаті» Бетховена, в багатьох ноктюрнах Шопена. Ритмічна пульсація з швидкістю 8 звуків за секунду нагадуватиме альфа-ритм. Таку швидкість руху можна прослідкувати у фіналі Третього концерту для фортепіано Бетховена, в багатьох військових маршах. Швидкість музичного руху, відповідного ритмічній частоті бета-ритму, можна прослідкувати в багатьох віртуозних п'єсах – етюдах Шопена, Ліста, Паганіні.

Є підстави припускати, що в процесі сприймання музичного ритму, біоритми мозку мимоволі настроюються на його частоту. При цьому найбільш сильні переживання можуть виникнути у момент резонансу – збіг домінуючого біоритму з частотою музично-ритмічної пульсації.

Як зазначає В. Петрушин, гармонізація діяльності мозкових біоритмів веде до синхронізації діяльності правої і лівої півкулі головного мозку, тому звертаючись до музики людина не тільки розвиває свої морально-естетичні почуття, але й з метою поліпшення своїх розумових здібностей і стану здоров'я [8]

Мистецтво перетворює людину через його несвідому сферу. Подібне перетворення як психічний феномен наука визнала давно, але його природа знаходила різне пояснення з позицій різних психологічних шкіл.

Як вважає А. Торопова, джерелом породження сенсів при сприйманні музики є несвідомі структури психіки – «архетипи», які резонують із архетипічними аналогами музичної мови. У свою чергу архетипічні символи переломлюються в індивідуальному несвідомому сприйманні музики у вигляді специфічних патернів переживань [9].

Людина, як правило, не може пояснити, чому подобається або не подобається з першого разу музика, оскільки ця симпатія народжується на несвідомому рівні. Чи опинилися окремі інтонації твору близькі його інтонаційному словнику, чи виник резонанс пульсації музики з фізіологічною пульсацією його організму, чи співпала широта музичної фрази із швидкістю нервових процесів збудження і гальмування – ці і інші відповідності людиною не усвідомлюються. Вони відчуються у вигляді емоційного відгуку за шкалою «подобається – не подобається».

У зв'язку з існуванням національного «музичного генотипу», на думку С. Чепіги та С. Чугай, починати залучати учнів до музики бажано з національних мелодій. Саме автентична музика допоможе природно і легко сформувати індивідуальний музичний смак дитини та загальнолюдську моральну свідомість. Народна пісня, що пережила віки, є основою всієї української культури. У пісні розкривається душа народу, характер, його естетичні смаки, моральні переконання, ставлення до об'єктивної дійсності та суспільних явищ. Тому, використання їх значною мірою впливатиме на світоглядне моральне та естетичне виховання підростаючого покоління [10].

Проте необхідно слухати твори й інших народів, як для зіставлення, так і для ознайомлення дітей із музичним мистецтвом інших країн. Так дитина долучатиметься до своєї національної і світової культур. Бажано також, щоб учні слухали музичні твори про місто, в якому живуть, край (якщо такі твори є). Це, крім музичних знань, буде виховувати у них любов до свого міста, народу, природи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Виходячи з теоретичного аналізу напрацювань відомих науковців, можна зробити висновок, що музика завжди була і є одним з найпотужніших засобів морально-естетичного виховання, оскільки сила її впливу на людину випробувана століттями. При цьому сенситивним для формування духовно-моральної спрямованості особистості є молодший шкільний вік.

Отже, сучасні загальноосвітні школи та позашкільні навчальні заклади мають стати осередками виховання справжньої духовності, плекання творчої особистості, виховання людини, яка характеризується високою морально-естетичною культурою. Головне, щоб нагальну потребу в кардинальних змінах у цій царині відчували й усвідомили не тільки представники вузького кола фахівців-науковців, а й усі члени суспільства, причетні до виховання дітей і молоді – майбутнього України.

Список використаних джерел

1. Бехтерев В. М. Значение музыки в эстетическом воспитании ребенка с первых дней его детства / Владимир Михайлович Бехтерев // Вестник воспитания. – 1915. – № 6. – С. 47–57.
2. Ветлугина Н. А. Воспитание эстетического отношения ребенка к окружающему: основы дошкольной педагогики / Н.А. Ветлугина ; под ред. А.В. Запорожца, Т.А. Марковой. – М. : Педагогика, 1990. – 200 с.
3. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчукта ін. – К. : Просвіта, 2001. – 416 с.
4. Житарюк В.І. Психологічні передумови розвитку моральності молодших школярів: дис. ... канд.. психол. наук: 19.00.07 / Василь Іванович Житарюк. – Івано-Франківськ, 2008. – 195 с.

5. Залужна А.Є. Морально-естетичні засади життєвого світу людини : монографія / А.Є. Залужна. – Рівне : НУВГП, 2012. – 238 с.

6. Заміщак М.І. Психологічні умови становлення моральної самооцінки молодших школярів : дис. ... канд.. психол. наук: 19.00.07 / Марія Ігорівна Заміщан. – Дрогобич, 2014 – 268 с.

7. Максимов М.В. Роль музики у формуванні духовності / М.В. Максимов // Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України, за редакцією академіка С.Д. Максименка. – 2010. – Том XII, част. 3. – С. 276–281.

8. Петрушин В.И. Музыкальная психотерапия : Теория и практика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Валентин Иванович Петрушин. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 176 с.

9. Торопова А.В. Музыкальная психология и психология музыкального образования : учебное пособие / Алла Владимировна Торопова. – М. : «Учебно-методический издательский центр «ГРАФ-ПРЕСС», 2010. – 240 с.

10. Чепіга В.Т. Українська духовна музика як історико-культурний та виховний феномен / В.Т. Чепіга, С.М. Чугай // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 13(2). – С. 276–283.

Л.Г. Перетяцько, М.Н. Тесленко

ВЛИЯНИЕ МУЗЫКИ НА РАЗВИТИЕ НРАВСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКИХ ЧУВСТВ РЕБЕНКА В МЛАДШЕМ ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

В статье рассматриваются важные аспекты проблемы нравственно-эстетического воспитания ребенка. Обосновывается значение развития морально-эстетического сознания в становлении личности младшего школьника. Выявлено соотношение морального и нравственного в процессе формирования самосознания личности. Определено, что музыка, будучи формой духовного освоения действительности, обладает наибольшей силой эмоционального воздействия на человека и тем самым служит одним из важнейших средств формирования нравственных и эстетических идеалов личности. Отмечено, что аутентичная музыка поможет естественно и легко сформировать индивидуальный музыкальный вкус ребенка и развить её нравственно-эстетические чувства.

Ключевые слова: *духовность, нравственно-эстетические чувства, младшие школьники, музыкальное воспитание, аутентичная музыка.*

L. Peretiakko, M. Teslenko

MUSIC IMPACT TO THE DEVELOPMENT OF CHILD'S MORAL AND AESTHETIC FEELINGS IN THE PRIMARY SCHOOL AGE

The article considers important aspects of moral and aesthetic upbringing of the child. It is indicated that primary school age is an extremely important period in the spiritual development of the personality, because the foundation for the perception of the surrounding reality, its place and role in it is laid. This is a period of radical restructuring of the entire system of child's relations with the environment.

In the article there are analyzed the studies of psychologists, pedagogues and philosophers, who have been engaged for a long time in the problems of moral and aesthetic education through arts (L. Vygotsky, I. Bech, V. Bekhterev, G. Kostiuk, V. Petrushun, A. Byrov, N. Kahan, N. Vetlugina, I. Ziaziun).

Importance of moral and aesthetic consciousness in the development of personality of primary school pupils is reviewed. Correlation of moral and aesthetic values in the process of self-consciousness is discovered. It is determined that music as a form of spiritual exploring of reality has the greatest strength of the emotional impact on people, and thus serves as one of the most important means of formation of moral and aesthetic ideals of personality. It was found that emotional experience is the consequence of the reaction to music. It depends on the form and style of the composition, that's why it is assumed that in the process of perception of music rhythm brain biorhythms unwittingly tuned to its frequency.

It is defined, that as art affects a person through his or her unconscious sphere, it is advisable to start engaging pupils to music with national melodies. They will help to create naturally and easily the children's individual musical taste and to develop their moral and aesthetic feelings.

Keywords: *spirituality, moral and aesthetic feeling, primary school pupils, music education, authentic music.*

Надійшла до редакції 11.06.2015 р.